

Kommunledningsförvaltningen

Stödmaterial vid prövning av barnets bästa

Detta är ett stödmaterial till det formulär för prövning av barnets bästa som används vid alla förslag till beslut som direkt eller indirekt berör barn.

När ska en prövning göras?

Varje enskilt barn har enligt artikel 3.1¹ i barnkonventionen rätt att få sitt bästa prövat och beaktat samt rätt att uttrycka sin mening i alla beslut som rör dem. En prövning ska göras oavsett om barn berörs direkt eller indirekt. Den här processen ska vara transparent och dokumenteras.

Hur omfattande ska prövningen vara?

En prövning av barnets bästa kan ses som en utredningsprocess, som innehåller olika delar. Ibland behöver det göras ett mer djupgående arbete i vissa av delarna, medan det i andra fall räcker med en enklare avstämning av frågorna.

En tumregel är att prövningen ska vara proportionerlig. Omfattning beror på hur ärendet ser ut och i hur stor utsträckning barn påverkas. Ju större påverkan ärendet har på barn, desto mer djupgående bör prövningen vara.

- Om den aktuella åtgärden påverkar barns levnadsvillkor i väldigt hög grad eller i hög grad:

I dessa fall ska en mer omfattande utredning göras. Det kräver en utförlig beskrivning och analys av konsekvenser och effekter ur ett barnrättsligt perspektiv. Det kan behövas en kombination av olika metoder och hjälp av sakkunniga från olika tvärvetenskapliga discipliner.

- Om den aktuella åtgärden påverkar barns levnadsvillkor i viss grad:

¹ Läs om vad [artikel 3](#) innebär och hur skrivningarna om barnets bästa ska förstås och tolkas.

I dessa fall kan en mindre omfattande prövning göras. Det kan till exempel handla om att särskilda delar av åtgärden rör barn och unga. Då kan prövningen göras utifrån just dessa delar.

- Om den aktuella åtgärden påverkar barns levnadsvillkor i mindre grad eller inte alls:

I dessa fall kan en begränsad prövning göras. Om valet är att inte göra en prövning alls är det bra att dokumentera varför.

Formulär för prövning av barnets bästa

1. Beskriv ärendet och hur barn berörs

Börja med att beskriva det ärende där beslut ska fattas. Först och främst behöver du identifiera om ärendet rör barn direkt eller indirekt. Vilken typ av ärende respektive beslut är det? Hur omfattande är beslutet? Beskriv de specifika omständigheterna i ärendet utifrån den information du har nu. Då kan du också bestämma hur omfattande prövningen behöver vara.

Identifiera berörda rättigheter i barnkonventionen

Identifieringen av vilka av barnets rättigheter som påverkas är central för hela prövningen och måste utföras noggrant. I arbetet utgår du ifrån rättigheterna i barnkonventionen.

Artikel 3, som handlar om barnets bästa, är tillsammans med artikel 2, 6 och 12 barnkonventionens grundprinciper. Dessa artiklar måste alltid beaktas vid en prövning av barnets bästa.

- Artikel 2: Om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- Artikel 3: I alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare.
- Artikel 6: Varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- Artikel 12: Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Fördjupa dig i grundprinciperna i Barnombudsmannens webbutbildning om barnkonventionen.

Förutom grundprinciperna behöver du läsa barnkonventionens text för att bedöma om någon av de andra artiklarna påverkas i ärendet.

Dokumentera vilka artiklar du utgår från i din prövning.

2. Vilka barn är det som berörs?

Du behöver identifiera vilket eller vilka barn berörs av ärendet och på vilket sätt berörs barnet/barnen. Det kan vara alla barn, enskilt barn, en speciell åldersgrupp. Finns det vissa grupper som är extra utsatta? Alla barn påverkas inte på samma sätt av alla åtgärder. Utgå från de sju diskrimineringsgrunderna; Kön; Könsidentitet eller uttryck; Etnisk tillhörighet; Religion eller annan trosuppfattning; Funktionsnedsättning; Sexuell läggning; Ålder.

3. Har barn/unga fått komma till tals? Hur?

Enligt barnkonventionens artikel 12 har barnet rätt att uttrycka sin åsikt i alla frågor som rör barnet. Hur du arbetar med barns delaktighet relaterar till i hur hög grad barn berörs i ärendet. Du ska alltid använda den relevanta forskning, kunskap och dokumentation av barns synpunkter som redan finns. Om barn berörs i lägre grad i ärendet kan detta vara tillräckligt. Men om barn påverkas i hög utsträckning behövs kompletterande samtal eller annan inhämtad information från de barn som berörs.

Barn har nödvändig och värdefull kunskap som behöver tas tillvara. Det kräver att barn har möjlighet att framföra sina åsikter. Detta kan göras på olika sätt, till exempel genom medborgardialoger, ungdomspaneler, referensgrupper, enkätundersökningar eller djupintervjuer. Du behöver ta hänsyn till barnets ålder, mognad och funktionsförmåga i valet av metod. Det som framkommer i dialogerna ska kunna ge avtryck i beslutet och det bör dokumenteras hur barns åsikter har påverkat slutresultatet.

Det är av stor vikt att de barn som har bidragit med sina åsikter och som berörs av beslutet får återkoppling om vilket beslut som har fattats och hur processen med att pröva barnets bästa har gått till. Information ska ges på ett sätt som barnet i fråga har tillgång till och vara formulerat så att barnet förstår beslutets innebörd, motiveringen till beslutet och beslutets konsekvenser. I de fall då beslutet kan omprövas eller överklagas ska barnet få information om hur beslutet kan överklagas. Informationen ska ges på ett sätt så att barnet förstår processen och innebörden av att ompröva eller överklaga ett beslut.

4. Vilka fakta ligger till grund för avgörandet om barnets bästa?

Förutom barns egna åsikter är det viktigt att grunda en prövning av barnets bästa på kunskap från olika källor. Vuxna som känner barnet behöver få bidra med sina åsikter i ärendet. Andra professionella kan behöva tillfrågas.

Du behöver också ha kunskap om och utgå från den lagstiftning som du är skyldig att förhålla dig till, inklusive barnkonventionen. Det är viktigt att pröva barnets bästa utifrån befintlig forskning, statistik och beprövad erfarenhet på området. Beprövad erfarenhet är professionens egen, gemensamma erfarenhet som genom det vardagliga arbetet vuxit fram över tid. De fakta du använder ska alltid redovisas.

Kunskapsunderlaget ligger till grund för bedömningen av hur barn kan påverkas i ärendet.

Stäm av förslaget och eventuella alternativ mot grundprinciperna och de övriga artiklar i barnkonventionen du identifierat som relevanta för ärendet. Kommer förslagen medföra att barnets rättigheter enligt dessa artiklar stärks, försvagas eller är påverkan neutral? Tänk på att effekterna kan komma på kort eller lång sikt.

Handlingsalternativen ska också stämmas av mot barns åsikter. Om de förslag som tas fram skiljer sig från barnens uppfattningar i frågan så bör det motiveras.

Det är viktigt att inte dra generella slutsatser om vad som är barnets bästa, utan att identifiera grupper av barn som kan påverkas på olika sätt. Särskild uppmärksamhet bör ges till hur olika handlingsalternativ påverkar barn som befinner sig i utsatta situationer och där det finns stor risk att rättigheterna kränks eller där rättigheterna inte kan tillgodoses fullt ut.

a. Om förslaget till beslut bedöms utgå från barnets bästa:

Att pröva barnets bästa innebär att väga olika beslut- och handlingsalternativ och redovisa vilka konsekvenser och effekter olika alternativ kan resultera i för barn/barnet i det specifika förslaget. Efter att ha lyssnat till barn, inhämtat relevant kunskap och gjort en konsekvens- och effektanalys av olika handlingsalternativ, är det dags att bedöma vad som är barnets bästa och i första hand beakta det i förslaget till beslut.

i. Sammanfatta på vilket sätt:

Detta måste göras skriftligt och dokumenteras på ett sätt så att prövningen blir tydlig för såväl de som ska fatta beslutet, granska beslutet eller det/de barn eller andra som berörs.

Särskild uppmärksamhet bör ges för att visa vilka konsekvenserna kan bli för barn som befinner sig i utsatta situationer och där det finns stor risk att rättigheterna kränks eller där rättigheterna inte kan tillgodoses fullt ut.

b. Om förslaget till beslut *inte* bedöms utgå från barnets bästa:

Ibland uppstår intressekonflikter i en prövning av barnets bästa. Det kan röra sig om att intressen står emot varandra utifrån t.ex. barn och andra

samhällsintressen. Det är upp till beslutsfattaren i det som ärendet gäller att göra avvägningen mellan olika intressen och bedöma vilket intresse som väger tyngst. De olika omständigheterna i ärendet eller åtgärden måste ligga till grund för denna avvägning. Ibland kan beslutsfattaren få stöd av lagstiftning. Men ofta är detta en avvägning som beslutsfattare måste göra utifrån befintliga ramar, riktlinjer eller bedömningar som finns inom verksamheten.

i. Beskriv tydligt varför det inte går att besluta utifrån barnets bästa:

Analysen kan visa att det finns intressekonflikter som leder till att barnets bästa inte tillgodoses. Det kan röra sig om att intressen står emot varandra mellan olika grupper av barn, barn och andra grupper i samhället, eller barn och andra samhällsintressen.

Dokumentera också vilka barnrättsliga svagheter förslagen innebär. När du följer upp ärendet kan du behöva fokusera extra på de områden där det finns risker för att barns rättigheter inte uppfylls.

ii. Beskriv vilka kompensatoriska åtgärder som föreslås och om det inte föreslås några, beskriv varför inte:

Om det vid en prövning av barnets bästa framkommer att andra intressen än barnets bästa väger tyngre ska man ta fram förslag på kompenserande, skadeförebyggande eller förbättrande insatser.

I dessa fall ska kompenserande åtgärder på kort och på lång sikt identifieras och övervägas som kan vidtas för att väga upp detta. Kompensatoriska åtgärder ska genomföras för att säkerställa att beslutet blir så bra som möjligt även om barnets bästa inte bedöms väga tyngst.

5. Sammanfatta denna prövning i FTB-mallen under rubriken *Prövning av barnets bästa*. Bifoga detta underlag som *Beslutsunderlag*